

E.L. Doctorow: Marssi | Maailmankirjat

suom. Kalevi Nyytäjä. Tammi 2007. (*The March* 2005.)

Juri Joensuu

“Ne ampuvat minua, sanoi Albion Simms. Hänen silmänsä olivat säikähdyksestä selällään. Ei, Albion, sade se vain ropisee. (S. 329.)”

Pohjoisvaltioiden sotilas (Yhdysvaltojen sisällissodassa) Albion Simms on haavoittunut päähän. Naula on räjähdysten voimasta uponnut miehen kalloon, ohimoon hieman korvan yläpuolelle, aivoihin saakka. Vammalle ei voi tehdä mitään, naulan poisto aiheuttaisi potilaan kuoleman. Naulaa lukuunottamatta mies on fyysisesti vahingoittumaton, mutta henkisesti hän aloittaa kuolemisen prosessin.

Albionin henkilöahmo tekee *Marssi* -romaanissa nopean pistäytymisen, mutta jää lukijan mieleen. Albion Simms on sotaromaanissa tyypillinen traaginen hahmo, kunnon miesparaka. Doctorowin romaanissa hän kuvittaa jokaisen sotakirjailijan kiertelemää perusteemaa: sodan mielettömyyttä ja kuoleman valikoimatonta absurdiutta. Lisäksi Albion vetää läpi kaikkein surullisimman ihmiselle pedatuista rooleista: hän jää keikkumaan elämän ja kuoleman välille.

Päävamma on hävittänyt Albionin lähimuistin. Hän pystyy osallistumaan keskusteluun muodollisesti, muttei sisällöllisesti, koska unohtaa välittömästi puhutut sanat.

Eilen sinä tiesit nimesi.

Onko nyt eilen?

Ei.

Minä olen unohtanut eilisen. Minun päähäni sattuu. Mikä on tämä johon sattuu? (S. 329.)

Kieli kyllä tulee jostain, mutta pakenee heti eikä jää kannattelemaan olemista. Hiljalleen sanavarasto ja sen vanavedessä kaikki muukin kognitiivinen toiminta valuu kuiviin kuin vuotavasta astiasta. Albionin mielestä tulee sattumanvarainen prisma, joka ei enää pysty hyödyntämään omia rakenteitaan ja kategorioitaan.

Muutaman päivän kuluttua Albionin haavoittumishetki oli kadonnut hänen toiminnallisesta muististaan. Ääniä kuullessaan hän näki värejä. Hän ei tunnistanut numeroita. Toisinaan hän valitti kipua ja huimausta. Tästä kaikesta huolimatta hänen ruokahalunsa oli hyvä. Vaikka hän ei muistanut aiemmasta elämästään mitään, hän muisti eräänä päivänä yhtäkkiä erään laulun sanat ja laului sen lääkäriilleen:

*Käki sanoo kukkuu,
se kaunis lintu,*

*ja lentää viipottaa.
Mutta ennen neljättä heinäkuun
et voi kuulla sen kukuntaa.*

[...] Viikon kuluttua Albion ei enää muistanut sanoja eikä ymmärtänyt, että hän oli ne joskus laulanut, ja kun häneltä kysyttiin, mitä heinäkuun neljäs tarkoitti, hän ei vastannut. Sitten eräänä päivänä lauloi laulun uudelleen, ja seuraavana päivänä se oli taas häipynyt hänen muististaan.

(S. 326.)

Lopulta Albion vain toistaa kysymykset ja sanoo "aina on nyt" mekaanisesti kuin nauhaluuppi. Albionista tulee käkikello, joka kukkuu ilman tietoa ajasta. Albion ei tiedä kuka, missä ja miksi on. Hän elää piinaavassa jatkuvan nykyhetken tilassa, liian kirkkaassa valossa jossa ei ole kontrasteja eikä tarttumapintaa. "Aina on nyt", Albion toistaa, toistaa.

Yhdessä lääkintäeversti Sartoriuksen kanssa Albion muodostaa yhden romaanin monista henkilökaksikoista. Sartorius on pohjoisvaltioiden mukana kulkeva täydellinen kirurgi, Saksasta (Göttingenistä) Yhdysvaltoihin integroitunut unionisti. Hän on epäinhimillisen väsymätön, taitava ja pyyteetön lääkäri, joka uskoo (lääke)tieteeseen. Koska Sartoriuskaan ei voi tehdä Albionin vammalle mitään, hän tekee Albionista koekaniinin lääketieteelliselle kunnianhimolleen. Hän haluaa tarkkailla, miten naulan vaikutus etenee. Hän teettää puusen kehikon omalle friikilleen, josta Albion voi katsella puoli-istuvassa asennossa maisemia liikkuvasta lääkintävankkurista.

Sartoriuksen kautta Doctorow väläyttää yhden teesinsä.

"Hän oli saapunut Amerikkaan, kuten kaikki muutkin, ollakseen vapaa. Mutta amerikkalaisista puuttui jotakin – kenties kyky tajuta ihmisen tietoisuus tragediaksi." (S. 328.)

Albionin (joka tulee romaanin näyttämölle vain vammansa esitelläkseen) tietoisuus varsinkin kehittyy tragediaksi. Sen voi nähdä myös tragikomediana. Tai vähintään tragikomediana ilman koomisuutta. Elämä pyrkii itsepintaisesti pysyttämään rakenteensa kasassa, vaikka tappio on väistämätön ja kannattaisi luovuttaa. Koherenssi pyrkii pysymään yllä mahdollisimman pitkään ennen tyhjiin raukeamista. Ja systeemi voi joutua puhkaistuksi, missä ja koska tahansa. Tämä komedia on läsnä kaikissa kuviteltavissa mittasuhteissa, kosmisesta solutasolle. Se on myös se pieni sota, joka taistellaan loppuun isomman sodan sisässä, Albionin kallossa.